ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1887** ԹՒԻՆ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ձևով և նոյն պրոգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բաղարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշևի տանը:)

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր քաղաքային ընտրութիւնները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Վաղարշապատից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մի տարի Շվէյցարիայում.

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

Քաղաքային Դումայի առաջիկայ 1887—1890 քառամեակի համար ձայնաւորների ընտրութիւնները սկսվեցան: Նոյեմբերի 9-ին, կիրակի օր, կատարվեցան արդէն առաջին կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնները, իսկ հետևեալ կիրակի, Նոյեմբերի 16-ին կայացան ձայնաւորների երկրորդ կարգի ընտրութիւնները:

Ինչպէս միշտ մեր հասարակական ընտրութիւններում, այնպէս էլ ներկայ քաղաքային ընտրութիւնների մէջ հանդէս են գալիս կուսակցութիւններ, բայց ոչ թէ հասարակական շահ աչքի առաջ ունեցող կուսակցութիւններ, այլ միայն անձնական նպատակներ ունեցող խմբեր:

Նոյեմբերի 9-ի, առաջին կարգի ձայնաւորների ընտրութեան ժամանակ գործում էին երկու խմբեր, և տեսնելով որ ջոկ ջոկ գործելով իւրաքանչիւրը նրանցից թոյլ է,—նրանք այդ ընտրութիւնների ժամանակ միացան և ընտրել տուեցին այն մարդկանց, որ իրանք ուզեցին, իսկ իրանց անհաճելի անձինքներից ոչ մէկը չանցկացաւ ընտրութեան մէջ:

Բայց եթէ եւրոպական տեսակէտից նայենք այդ խմբերի, այդ ֆրակցիաների, կամ կուսակցութիւնների վրա, պէտք է հարցնենք մեզ՝ ինչ ուղղութիւն, ինչ հասարակական վարդապետութիւն են ներկայացնում այդ կուսակցութիւնները, ինչ հայեացք ունեն նրանք քաղաքային գործերի վրա, գործունէութեան ինչ պրօգրամ ունեն նրանք աչքի առաջ, եթէ հասնէին քաղաքային գործերի ղեկավարութեանը,—կարող ենք վստահութեամբ պատասխանել՝ ոչինչ ուղղութիւն, ոչինչ հասարակական վարդապետութիւն, ոչինչ հայեացք և պրօգրամ՝ թէ ինչպէս պէտք ղեկավարել քաղաքային գործերը, թէ ինչ վերանորոգութիւններ ցանկալի է մտցնել քաղաքային ինքնավարութեան գործի մէջ, այլ այդ կուսակցութիւնները առաջնորդվում են միմիայն անձնական համակրութիւններով և հակակրութիւններով, աչքի առաջ ունելով աւելի կամ պակաս մօտիկ ապագայում իրանց անձնական շահերը.... Մէկը գուցէ ինքն է ձգտում ապագայում քաղաքագլուխ լինելու, մի այլ ոք գիտէ որ իր և իր մարդկանց ներկայութիւնը, որպէս ձայնաւորներ, անհրաժեշտ է Դումայի մէջ, որ և է այլ հասարակական հաստատութեանը, որից կախված են իր անձնական շահերը....

Նոյեմբերի 16-ին, երկրորդ կարգի ձայնաւորների ընտրութեան ժամանակ, նոյնպէս միացան երկու որոշ կուսակցութիւններ և ընտրեցին ում ուզեցան, իրանց անձնական նիւթական շահի համար.... Բայց ինչ բարոյական, հասարակական, սօցիալական պրօգրամ, դրօշակ ունեն այդ բոլոր խմբերը—ոչինչ և ոչ մէկը: Այդտեղ գործող խմբերը, այդ ֆրակցիաները միմիայն մի զգացմունքն է, որ երևելի ռուս գրող Շչեդրին այդքան աջողակ կերպով է անուանել՝ шкурный вопросъ.

Այդ է պատճառը որ երրորդ կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնները (որ լինելու են վաղը, կիրակի) լինում են միշտ ամենաանգոյն, ամենաանմիտ: Այդտեղ հանդէս են գալիս միմեանցից անկապ, միմեանց հետ ոչինչ շահասիրական կապեր, ոչինչ համերաշխութիւն չունեցող, բաժան բաժան ոյժեր՝ զանազան մանր վաճառականներ, արհեստաւորներ, փոքրիկ սեփականատէրեր, աննշան արդիւնագործներ և այլն: Սրանք ընտրում են ձայնաւորներին, առանց նախամտածած ցուցակագրութեան, ում կը պատահի և ինչպէս կը պատահի, միայն թէ շուտով վերջացնեն ընտրողութեան իրանց համար ձանձրալի գործը և շուտով իրանց գործի գնան....

Եւ որովհետև կուսակցութիւններից ոչ մին չունի նախամտածած հասարակական պրօգրամ, հասարակական շահեր, աչքի առաջ չունի որոշ ուղղութիւն և նպատակ, այլ միմիայն անձնական նեղ շահասիրական ձգտումներ,—այդ պատճառով ոչ մի կուսակցութիւն միւսին յաղթել չէ կարող և առաջուց կարելի է հաստատապէս գուշակել որ առաջիկայ քառամեակի համար էլ կընտրվեն թէ նոյն քաղաքագլուխը, թէ Ուպրավայի նոյն անդամները, քանի որ սրանցից ուժեղները դեռ ընտրողական ասպարէզի վրա չեն երևում և սրանք էլ թէև ընտրվելով նոյնպէս ոչինչ պրօգրամ, գործունէութեան եղանակի ոչինչ որոշ նախագիծ ունեցած չեն, բայց բաղդի բերմունքով, հանգամանքների բարեյաջող դասաւո-

---

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՏԱՐԻ ՇՎԷՅՑԱՐԻԱՅՈՒՄ

ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Անուրանալի է որ բարեգործական ոգին մարդկութեան մէջ մի ազգի բարձր կուլտուրայի յատկանիշներից մինն է: Անզարգացած, հասարակական զարգացման ստոր աստիճանի վրա կանգնած ազգերը չը գիտեն ինչ բան է բարեգործութիւնը և եթէ բարեգործութիւնն էլ անում են, նրանք այդ անում են այս կամ այն անհատին, գլխաւորապէս փողոցի աղքատին, մուրացկանին չնչին ողորմութիւն տալով, կամ շատ շատ մի հարուստ վերցնում է մի երեխայի իր ընտանիքն ու որդեգրում է նրան, կամ մի երիտասարդին իր հաշւով ուսում է տալիս: Ահա դրանով սահմանափակվում է անզարգացած ազգերի մէջ բարեգործական գործը: Բայց բարեգործութեանը մի հասարակական լայն կազմակերպութիւն տալ, արձագանք տալ անմիջապէս ամեն մի բարի գործին, չուտափոյթ օգնութիւն հասցնել ամեն մի թշուառութեան, ամեն մի աղետին, զգայուն լինել դէպի ամեն մի բարի հասարակական գործ և կայծակի արագութեամբ կատարել, գլուխ բերել յօգուտ այս կամ այն բարի գործի ահագին հանգանակութիւններ, համարելով այդ տեսակ բարեգործութիւնները ոչ թէ լոկ բարեգործութիւն, այլ մարդկային և քաղաքացիական սեպուհ պարտք,—դա է մի ազգի մարդկային բարձր քաղաքակրթական յատկանիշը:

Անուրանալի է նոյնպէս որ բարեգործական զգացմունքը ազգերի մէջ թելադրվում է մասամբ և խիստ կրօնական զգացմունքով, քրիստոնէական վարդապետութեան պատուէրներով, անուրանալի է որ այն ազգերն ամենից լայն չափով անում են բարեգործութիւններ, որոնք կրթված են եղել քրիստոնէական կերպով բարոյականացնող եկեղեցու ազդեցութեամբ, որ և զարթեցրել է նրանց մէջ խիստ պարտաճանաչութեան զգացմունքը, բայց բարեգործութեան ոգու տարածումը, բարեգործական անթիւ հաստատութիւնների գոյութիւնը մի հասարակութեան մէջ չէ կարելի վերաբերել միմիայն քրիստոնէական եկեղեցու վարդապետութեան ներգործութեանը, այլ և պէտք է խոստովանվել որ այդ զգացմունքի մի ժողովրդի մէջ արմատացնելուն պակաս չէ նպաստում նոյն ազգի հասարակական, քաղաքական կազմակերպութիւնը, նրա հասարակական կրթութեան ու դաստիարակութեան չափը, նրա քաղաքակրթական զարգացման աստիճանը, որ ծնեցնում է քաղաքակիրթ մարդկային հասարակութեան մէջ նահապետական գրութիւնում եղած հասարակութեանը անծանօթ երկու բարձր և անհրաժեշտ հասարակական յատկութիւններ՝ պարտաճանաչութիւն և փոխադարձ համերաշխութիւն:

Եւ այդ երկու յատկութիւններն են, որոնք քաղաքակիրթ, համայնական, ռամկապետական ոգով դաստիարակված հանրապետական շվէյցարական հասարակութեան մէջ՝ ոգի և կեանք են տալիս այդքան լայն, ընդարձակ չափով բարեգործութեան գոյութեանը:

Իսկապէս, եթէ ուզում էք, պարտաճանաչութիւնը և փոխադարձ համերաշխութիւնն են (որոնց զաւակն է բարեգործութիւնը), որոնք կեանք և շունչ են տալիս այն ամեն բարի և օգտաւէտ հաստատութիւններին Շվէյցարիայում, որոնցով այդ երկիրը իրաւամբ կարող է պարծենալ: Համայնքն է, որ իր հաշւով պահում է աղքատներին, համայնքն է որ հիմնում և պահպանում է հրաշալի հիւանդանոցներ, անկելանոցներ, որբանոցներ: Բայց այդ դեռ բաւական չէ. շվէյցարացին երբէք չէ մոռանում իր կեանքի ոչ մի վայրկեանում իր հասարակական և քաղաքական նշանաւոր դէվիզը, նշանաբանը,—«Ամենքը իւրաքանչիւրի համար, իւրաքանչիւրը ամենքի համար»: Եւ իմ կարծիքով շատ խելայի և հեռատես կերպով է վարվում: Այսօր նա, առանց խուսափելու բարեգործութիւնից, բարեգործական նպատակով արած հանգանակութիւնից, ամենայն պատրաստականութեամբ օգնում է ուրիշին, շատ լաւ գիտենալով ու հասկանալով, որ վաղը գուցէ ինքն պէտք կունենայ ուրիշների օգնութեան և այդ դէպքում կը ցանկանար որ ուրիշներն էլ նոյնքան մեծ պատրաստականութեամբ իրան օգնէին: Դրա մէջն է փոխադարձ համերաշխութիւնը, դա է բուն հասարակական սօցիալական անմահ պրինցիպը, որ ամենապինդ, ամենաամուր կապերով կապում է հասարակական բաղադրեալ կազմակերպութիւնը: Դրա մէջն է արտայայտվում գեղեցիկ հասարակական նշանաբանի յաւիտենական սկզբունքն ու խորհուրդը,—«Ամենքն իւրաքանչիւրի համար և իւրաքանչիւրը ամենքի համար»:

Ես ոչ մի երկրում չեմ տեսել այդքան պատրաստականութիւն դէպի բարեգործութիւն, որքան Շվէյցարիայում: Փոխադարձ համերաշխութեան սկզբունքի վրա հիմնված բացի վերև յիշած համայնական հաստատութիւններից, այդ նոյն օգտաւէտ, հասարակօգուտ սկզբունքն է, որ գլուխ է բերում Շվէյցարիայում անթիւ և անհամար փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ.... փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ արուեստագէտների մէջ, փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւններ արհեստաւորների մէջ, բանւորների մէջ, ուսանողների մէջ, կանանց մէջ, պաշտօնեաների մէջ, և այլն և այլն....

Մեզ մօտ, երբ բարեգործութեան, բարեգործական նպատակով հանգանակութեան, ժողովարարութեան անունն են լսում, անմիջապէս ամեն մարդ աշխատում է փախչել, խուսափել փող տալուց,—այնտեղ, Շվէյցարիայում բաւական է որ «բարեգործական նպատակ» անունը լսեն, որպէս զի ամենքը, իւրաքանչիւրը պատրաստականութիւն յայտնեն, երբ որ դրանց անձնապէս չեն էլ խնդրում, մասնակցել բարի գործին և իրանց լուման էլ նուիրելով յօգուտ գործին.... Բաւական է տպել մի յայտարարութիւն բարեգործական որոշ նպատակով տրվող մի կօնցերտի, պարահանդէսի, կարդացվող դասախօսութեան,—և կարելի է հաւատացած լինել որ շվէյցարացիք վաղ կը տան տոմսակ վերցնելու և դահլիճը կատարելապէս լի կը լինի:

Ահա բաց էք անում լրագրի առաւօտվայ թերթը (Շվէյցարիայում լրագիրներից շատերը օրը երկու անգամ են հրատարակվում՝ առաւօտ և երեկոյեան), և ձեր աչքին ընկնում է հետևեալ յայտարարութիւնը դիցուք մի բողոքական պաստորի (քահանայի) կողմից:

«Իմ ծուխին պատկանող Ա. անունով բանւորը, ընկնելով շինութեան պատի բարձրութիւնից, վախճանվեցաւ, թողնելով անապահով դրութեան մէջ իր թշուառ կնոջն ու փոքրիկ մանուկներին: Հասարակութեան բարեգործութեանն եմ դիմում և խնդրում եմ նուէրները յօգուտ վախճանված բանւորի ընտանիքի՝ հասցնել ինձ հետևեալ հասցէով»:

Եւ այդ տեսակ կարճ յայտարարութիւնը բաւական է արդէն: Դուք հետաքրքրվում էք հետևանքի մասին և հետևում էք ուշադրութեամբ մի քանի օրվայ ընթացքում նոյն լրագրի յայտարարութիւններին: Եւ չէ անցնում երկու շաբաթ, դուք հանդիպում էք նոյն լրագրի յայտարարութիւնների թւում, նոյն պաստորի անունով ստորագրված հետևեալ յայտարարութեանը:

«Հազար շնորհակալութիւններ եմ յայտնում հասարակութեանը նրա արած բարեգործութեան համար. երկու շաբաթվայ ընթացքում հաւաքվել է յօգուտ դժբաղդացած բանւորական ընտանիքի այսքան գումար: Ընտանիքը կատարելապէս ապահոված է և այլ ևս կարիք չը կայ նոր նուէրների»:

Եւ այդ տեսակ յայտարարութիւնների, հանգանակութիւնների, ժողովարարութիւնների, որոնք միշտ շատ կարճ ժամանակում ամենաբարեյաջող վախճան են ստանում, դուք հանդիպում էք ամեն օր շվէյցարական ամեն լրագիրներում:

Դա է Շվէյցարիայի ընդհանուր յատկանիշը, բայց իրանց ընդարձակ բարեգործութիւններով մանաւանդ յայտնի են Շվէյցարիայում երեք գլխաւոր և ամենահարուստ քաղաքներ՝ Ժընէվ, Ցիւրիխ, բայց մանաւանդ Բազել քաղաքը, որ յայտնի է դրանով, որ նրա ազգաբնակութեան մէջ ոչ թէ

բութեամբ՝ միանգամ գործերի գլուխն են անցել, կապվել են այլ և այլ սկսած հրապարակական ձեռնակութիւններով և մնում են իրանց տեղերում պինդ կերպով նստած: Նրանք շատ լաւ գիտեն, հաստատապէս համոզված են, որ իրանց տեղը գրաւել ցանկացողները, իրանցից լաւ չեն լինի, գուցէ և աւելի վատ....

Եւ ահա նրանք իրանց տեղում պինդ նստած, արհամարհանքով ժպտում են երբ տեսնում են թէ ուրիշները, աւելի թոյլերը, ջանք են անում իրանց տեղերը գրաւելու, շատ լաւ հասկանալով որ սրանց մօտ էլ, այդ մինչև այժմ ապարդիւն մնացող ջանքերի թելադրողը՝—ոչ թէ հ ա ս ա ր ա կ ա կ ա ն շահն է, այլ ա ն ձ ն ա կ ա ն շահը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ Վ.ԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

Նոյեմբերի 15-ին

Արտալիօն Տէր-Գրիգորեանի անձնասպանութիւնը այսօր Վաղարշապատում բոլորի խօսակցութեան նիւթ է դառած և այդ տխուր անցքի մասին «Մշակի» 126 համարում կարդացինք մի քանի նկատողութիւններ, որոնց առիթով էլ մի քանի խօսք ասելը աւելորդ չի լինի: Հանգուցեալին փոքր ի շատէ ծանօթ մարդը, այդ կը խոստովանի, որ նրա ամբողջ կեանքը տանջանք է եղել և չարչարանքով լի, որ նա ձգտել է աշխատել և փնտռում էր միշտ աշխատանք, որ նա, վերջապէս, սիրելով մարդիկ և աշխարհը, ուզում էր ծառայել և օգնել նրանց:

Հանգուցեալի կեանքը, դեռ գիմնազիայում եղած ժամանակ, մի այնպիսի կեանք էր, որ գուցէ մեր երիտասարդներից ոչնք կամ շատ քչերը տեսած կը լինեն. նա 1879 և 80 թւականներում, Թիֆլիսում սարսափելի թանգութեան ժամանակ ապրել է տարեկան մի քանի տասնեակ մանեթով. նրա սենեակը մի այնպիսի տեղ էր, ուր պարսկաստանցի բանւոր մշակները երկու չաբաթ անգամ չը կարողացան ապրել, այն ինչ հանգուցեալը չորս ընկերներով այդ նեղ սենեակում ապրեց մի ամբողջ տարի. եղել են չաբաթներ, որ նա փող չունենալու պատճառով ճաշի և ընթրիքի փոխարէն, բաւականացել է միայն մի քանի բաժակ թէյով և մի կտոր սև հացով.... Եւ այսպիսի դրութեան մէջ, երբ նա ստանում էր հօրից նամակ. «եթէ փողի կարօտութիւն ունես, գրի մի քանի մանէթ ճարեմ, պարտք անեմ և ուղարկեմ», նա անտարբեր պատասխանում էր. «ոչ, նա առանց այն էլ ծանրաբեռնված է տհազին ընտանիքով, որոնց կերակրում է պարտքով, ես չեմ ուզում, ես այսպէս էլ եօլա կը գնամ...» Փող չունենալով դասագրքի համար, գիմնազիայից վերադառնալուն պէս նա քաղաքի մի ծայրից միւս ծայրն էր վազում ընկերներից գիրք ճարելու կամ նրանց մօտ դասերը պատրաստելու համար: Վերջապէս աւարտում է գիմնազիան և առանց ոչ մի հաստատ նիւթական միջոցներ գտնելու, գնում է Մոսկվա, ճանապարհածախսը «Բարեգործական ընկերութիւնից» ստանալով: Մոսկվայում աւելի վատ էր հանգուցեալի կեանքը. եղել է ժամանակ որ ե ր և ք օ ր ո վ նա մի կտոր հաց բերանը չէ դրել, եղել է ժամանակ որ ձմեռը տաք չոր չունենալու պատճառով միշտ չէ կարողացել յաճախել լէկցիաները լսելու: Նրա ընկեր ուսանողներից ով չի վկայի, որ հանգուցեալը ամիսներով առանձին բնակութեան տեղ չէ ունեցել, սենեակ չէ կարողացել վարձել և չարունակ գիշերները անցուցել է ընկերների մօտ երեք ամիսներ իր համար մահճակալ չինելով և վերմակի փոխարէն միմիայն վերարկուով բաւականանալով: Երրորդ կուրսում եղած ժամանակ հանգուցեալը, ճարը կտրված, դիմում է Էջմիածնի սինոդին, խնդրելով օգնութիւն՝ մինչև աւարտելը և խոստանալով աւարտելուց յետոյ իր վրա ծախսած փողը վերադարձնել տոկոսով, իսկ եթէ կը վարձվի ճեմարանում ուսուցիչ, այն ժամանակ հինգ հարիւր րուբլի պակաս ռոճիկով կը համաձայնի ուսուցչական պաշտօն վարել: Սակայն սինօդը մերժեց:

Ահա այս և սրանցից աւելի վատթար դրութեան մէջ է եղել հանգուցեալը ուսանող եղած ժամանակ, բայց երբեք չէ գանգատվել, երբեք չէ յուսահատվել....

Վերջապէս աւարտում է այս տարի համալսարանը և դիպլոմը ձեռքին, մեծ յոյսերով լի վերադառնում է հայրենիք նոյն պատառոտված և հին չորերի մէջ, որով մի քանի տարի ապրել էր Մոսկվայում: Հանգուցեալը իր ձգտումներով և համեստ ու խաղաղ կեանքով մի բացառութիւն էր կազմում ներկայ ուսանողների մեծամասնութեան մէջ. նա ПОЛНЫЙ ОКЛАДЪ-ով ապրելուն հակառակ էր, նա միշտ փնտռում էր աշխատանք: Նա չունէր ցանկութիւն և չէր ձգտում ոչ փառաւոր և հանգիստ կեանքի, ոչ մեծ ռոճիկով պաշտօնի, ոչ հարուստ օժիտով հարսնացուի և ոչ հարստութիւն դիզելու,—նրա միակ ցանկութիւնն էր ունենալ մի որ և իցէ գործ, որով կարողանար առաջինը՝ թեթեւացնել իր թշուառ և տհազին ընտանիքով ծանրաբեռնված հօր դրութիւնը և երկրորդ՝ ծառայել հասարակութեան և ժողովրդին: Ուսուցչական պաշտօն է խնդրում Էջմիածնի ճեմարանում և այլ տեղեր, բայց բոլորից էլ մերժում է ստանում, վերջապէս չը յուսահատվելով դիմում է հասարակական գործերի, օգնել ձրիապէս գոնէ ժողովրդին, բայց կրկին մերժում, կրկին հալածանք.... Նրան հալածում են նոյն իսկ Վաղարշապատում. այդ ամենքը գիտեն և քչում են: Մինչև իսկ հանգուցեալը «Մշակի» 118 համարում մի նամակի մէջ նախատում էր վաղարշապատցիների թուլութիւնը և դէպի ուսումնարանները ունեցած անտարբերութիւնը, ժողովուրդը կրկին սկսում է նրան պախարակել և լուր տարածել, որ հանգուցեալը իր համար ուսուցչութեան տեղ գտնելու նպատակով է միայն աշխատում ուսումնարանները բանալ:

Ահա այս և դրա նման շատ հանգամանքներ աչքի առաջ ունենալով հանգուցեալը, երբ տեսնում է որ ամեն կողմից իրան հալածում են, ընկնում է խոր մտածութեան մէջ: Ապրել առանց գործի, ծանրաբեռնել հօր առանց այն էլ ընտանիքով ծանրաբեռնված դրութիւնը, կերակրվել և հագնվել հօր պարտք արած փողով, փոխանակ օգնելու և թեթեւացնելու նրա ներկայ դրութիւնը, նա չէր կարող, նա այդ անքնական և խղճից դուրս էր համարում... Եւ նա վճռեց ինքնասպանութեան դիմել....

Բոլորովին արդարացնել հանգուցեալին անձնասպանութեան գործում—չէ կարելի, բայց և չէ կարելի բոլորովին մեղադրել, որովհետև ներկայ հանգամանքներում նրա դրութիւնը և կեանքը դժուար թէ այլ վախճան կարողանայրն ունենալ, որովհետև նա անազնիւ ճանապարհով չէր ուզում իր համար հաց ճարել, որովհետև նա ճնշված էր, նա տանջվում էր թէ բարոյապէս, թէ հոգեպէս և թէ նիւթապէս....

Ա. Օ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են, նոյեմբերի 14-ից հետևեալը: «Մի ամիս սրանից առաջ ձիւն էր եկել մեզ մօտ, որ հողագործներին մեծ վնաս էր հասցրել, իսկ այժմ սկսվեցան նորից տաք օրերը: Բերքը այս տարի չի բաւականանայ ժողովրդին համ թագաւորական հարկը վճարելու, համ էլ ձմեռվայ պաշար կազմելու համար: Ցորենի խալվարը (30 պուդ) ծախվում է այժմ մեզանում 16 րուբլով, ալիւրի պուդը արժէ 20 րուբլի, խոտի պուդը 10 րուբլի»:

—

Մեզ հաղորդում են ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ որ նոյեմբերի 10-ին, երեկոյեան ժամի 7-ին այդ քաղաքի բանտից անյայտացան երկու երևելի յանցաւորներ՝ այն է Սուլէյման-աղա և Մուստաֆա-աղա, Կուլի-աղայի որդիք, որոնք մի տարի առաջ սպանեցին Մեծ-Մազրի գիւղի տանուտէր Փանահ-Բեալբալայ-Մուստաֆա-Օղլուն: Ասում են որ այդ երկու փախստական յանցաւորները, պատկանելով աղալարների (ազնուականների) դասակարգին, չափից դուրս ազատութիւն էին վայելում բանտում:

—

Սալոմարեանի յանդգնութիւնը և անամօթութիւնը այլ ևս չափ ու սահման չունի: Նա հաստատում է որ մենք մեր յօդուածը «Բաշխինջաղեանի պատկերահանդէսը» գրելու համար օգտւեցինք քաղել նրա երևելի լրագրի մի ինչ որ թղթակցի յօդուածից, որ այդ տղան խեր թէ մեզ էր բերել: Նախ մենք սովորութիւն

միայն ունևոր, բայց և մ ի լ ի օ ն ա տ է ր մարդիկ շատ բազմաթիւ են:

Բարեգործութեան վրա խօսելով, պէտք է յիշեմ այստեղ և մի նշանաւոր գիծ շվէյցարացիների հասարակական բնաւորութիւնից, որ ցոյց է տալիս թէ որքան այդ ազգը հասունացած է որպէս հասարակական մարմին: Հէնց որ յայտնվում է մի որ և տաղանդ հասարակութեան մէջ, որ մի և նոյն ժամանակ նիւթական միջոց չունի կատարելագործվելու, շվէյցարացիք անմիջապէս հասարակական ոյժերով սկսում են օգնել նրան իր ուսումը շարունակելու, կատարելագործվելու, առաջ գնալու, իր ապարէզը գլուխ բերելու համար: Յայտնվում է դիցուք այս կամ այն քաղաքում մի աղքատ տղայ կամ աղջիկ որ լաւ ձայն ունի,—և ահա կազմակերպվում է անմիջապէս մի խումբ անձերի, որոնք մասնաւորապէս օգնում են ապագայ երգչին իր ձայնը կատարելագործելու: Շվէյցարացու մէջ արիւն ու հոգի է դարձել այն համոզմունքը, որ ո չ ի ն չ տաղանդ, ոչինչ ոյժ, մարդկային բնական շնորհի ոչ մի արտայայտութիւն, բնական ոչ մի արդիւնք չը պէտք է զուր կորչի հասարակութեան համար: Շվէյցարացին հասկացել է որ մասնաւոր ոյժը,—մի և նոյն ժամանակ հասարակական ոյժ է, մասնաւոր հարստութիւնը,—հասարակական հարստութիւն է, մասնաւոր տաղանդը ազգի մէջ,—ընդհանրութեան համար էլ տաղանդ պէտք է համարվի, անհատի փառքը,—պէտք է և հասարակական փառք համարվի:

Մի օր, Ցիւրիխ եղած ժամանակ, կարդում եմ լրագիրներում թէ մի օրիորդ երգչուհի Բ. աղդանանով, որ աւարտել է իր ուսումը Գերմանիայի Լէյպցիգ քաղաքի երաժշտական կօնսէրվատօրիայի մէջ, վերադարձել է Ցիւրիխ և տալիս է իր կօնցերտը «Tonhalle» ասված շինութեան մեծ դահլիճում: Գնում եմ կօնցերտ: Դահլիճը այն աստիճան լի է, որ հազիւ կարողանում եմ տեղակ ճարել: Երգչուհին գեղեցիկ ձայն ունէր: Հասարակութիւնը ընդունեց շնորհալի երգչուհուն ոգևորված ծափահարութիւններով:

Ղատահմանքով իմ կողքին նստած պարոնը սկսեց ինձ հետ խօսել. ես հետաքրքրվեցայ երգիչ օրիորդի մասին և նրա ով լինելու մասին իմ խօսակցիցս մի քանի կենսագրական տեղեկութիւններ ժողովելու.....

—Միթէ դուք չը գիտէք, թէ ով է օրիորդ Բ. զարմացած հարցրեց ինձ խօսակիցս....

—Ոչ, պարոն, ես օտարական եմ:

—Այդ ուրիշ բան է, եթէ ոչ ամեն ցիւրիխցի գիտէ թէ ով է օրիորդ Բ., «Das Mädchen ist ja Zürich's Pflegekind»,—այդ օրիորդը «Ցիւրիխի ո ր դ ե գ ր ու հ ի ն» է....

—Ինչպէս թէ Ցիւրիխի որդեգրուհին, հարցրի ես....

Եւ հարևանս պատմեց ինձ հետևեալը:

Մի քանի տարի առաջ ամբողջ Ցիւրիխին յայտնի էր մի աղքատ, երկու աչքով կոյր ծերունի, որին նրա տասն տարեկան աղջիկը փողոցում ման էր ածում, մանում էր քաղաքի այլ և այլ կաֆէներն ու պանդոկները և իր մանկական ձայնով երգում էր հասարակութեան առաջ իր և իր դժբաղդ հօր ապրուստը հայթայթելու համար: Երգեցողութեան սիրողները չուտով նշմարեցին տասն տարեկան աղջկայ մէջ մի արտաքոյ կարգի դուրեկան և զօրեղ ձայն, անմիջապէս սկսվեցաւ հասարակութեան մէջ հանգանակութիւն յօգուտ աղջկայ, նրան ուղարկեցին Լէյպցիգի երաժշտական դպրոցը (կօնսէրվատօրիա) ուսում առնելու,—և ահա այժմ, մի քանի տարուց յետոյ, օրիորդ Բ., արդէն հասակ առած, գեղեցիկ օրիորդ դարձած, իր ուսումը աւարտելուց յետոյ, վերադարձել է իր ծննդավայրը, Ցիւրիխ քաղաքը և իր այդ կօնցերտում, «Ցիւրիխի որդեգրուհին» առաջին անգամ է հանդիսանում ցիւրիխցիների առջև: Դրանով բացատրվում է և անչափ ոգևորված ընդունելութիւնը հասարակութեան կողմից.... Ջէ որ բնական էր Ցիւրիխի հասարակութեան կողմից հրճուանքով ընդունել իր «որդեգրուհուն» որ այդքան կարճ միջոցում արդարացրեց իր սպասելիքները և արդիւնաւոր դարձրեց իր վրա հասարակութեան կողմից ծախսած գումարները.... Ցիւրիխ քաղաքը իրան բարոյապէս վարձատրված էր համարում....

Մի քանի ամսից յետոյ լսեցի որ «Ցիւրիխի որդեգրուհին» օրիորդ Բ. արդէն նշանաւոր ռոճիկով հրաւէր էր ստացել գերմանական օպէրային թատրօնների մէկի վարչութիւնից, որպէս օպէրայի երգչուհի....

Շվէյցարիայում տիրող փոխադարձ համերաշխութեան ոգին անտարակոյս պէտք է ազդէր և այդ երկրում թէ կուզ ժամանակաւորապէս զետեղված այլ և այլ օտարականների գաղթականութիւնների վրա, օրինակ նրա մէջ ապրող ուսում առնելու նպատակով եկած երիտասարդական այլազգի հասարակութիւնների վրա: Այստեղ սովորել է փոխադարձ համերաշխութիւն, փոխադարձ օգնութիւն՝ թէ յոյն, թէ ռուս և թէ մանաւանդ լեհացի բազմաթիւ ուսանողութիւնը: Այդ վերջինը, օրինակ, ունի ուսանողական փոխադարձ օգնութեան մի հարուստ կասսա, որից օգտվում են լեհ ուսանողների ամենաչքաւորները, տանելով իրանց մղուկից որոշ ամսական սափոխնդիա (թօշակ) իրանց ուսման ամբողջ ընթացքում:

Միայն մեր հայն է, որտեղ և գնայ, ամեն տեղ անձնարացած է մնում, դեռ ես բերանած չը լինելով փոխադարձ օգնութեան, հասարակական համերաշխութեան օգտաւէտ և գործնական սկզբունքը: Նախ հայ ուսանողները Շվէյցարիայում քիչ են թւով, բայց և եղածներն էլ միմեանց մէջ ոչինչ նիւթական համերաշխութեան կապ չունեն: Մի հայ աղքատ ուսանող գալիս է, դիցուք, կովկասից Շվէյցարիայում սովորելու, իր ուսման ծարաւը յագեցնելու. նա չքաւոր է, նա դիմում է Շվէյցարիայում ապրող միւս հայ ուսանողներին,—բայց նրանք չեն կարող նիւթապէս օգնել նրան: Նա դիմում է Փարիզի հայ ուսանողական ընկերութեանը,—բայց սա պատասխանում է, որ իր նպատակը չէ բարեգործութիւնը, իր նպատակը բոլորովին ուրիշ է՝ իր նպատակը գրականական է: Ասենք թէ Շվէյցարիայում քիչ են հայերը, բայց ամբողջ Եւրօպայում, հօ, բազմաթիւ հայեր, և հարուստ հայեր կան ցրված, բայց ոչ մէկի գլուխը չէ մտնում կազմել մի տեղ ընդհանուր հայոց բան բ ա ր ե գ ո ր ծ ա կ ա ն ընկերութիւն, Եւրօպայի այլ և այլ երկիրներում ուսում առնող հայ չքաւոր երիտասարդներին օգնելու համար....

Կը վերջացնեմ իմ յիշողութիւններիս այս գլուխը, բերելով այստեղ իմ մի հայ բարեկամի պատմութիւնը մի իր ծանօթ չքաւոր հայ ուսանողի մասին, որ Շվէյցարիա գալուց յետոյ և զանազան քաղաքներում ապրող հայերին դիմած լինելուց յետոյ, վերջը ժամանակաւոր օգնութիւն էր ստացել նոյն իսկ շվէյցարացիներից:

Իմ բարեկամս սովորում էր Շվէյցարիայի Խուր քաղաքի ուսուցչական բարձրագոյն դպրոցում: Մի օր նա ստանում է Շվէյցարիայի մի այլ քաղաքից մի նամակ: Նամակ գրողը մի նոր եկած հայ չքաւոր երիտասարդ է լինում, որ դրամական օգնութիւն է խնդրում իր ուսումը շարունակելու համար: Այդ չքաւոր հայ երիտասարդը եկած է լինում Եւրօպա, հաւատալով մի հարուստ հայի խօսքերին, որ խոստացել էր նրան մի քանի տարի շարունակ իր հաշւով պահել Եւրօպայում: Բայց հէնց որ երիտասարդը հասնում է Շվէյցարիա, անմիջապէս ստանում է իր հայրենակից կեղծ բարերարից մի նամակ, որի մէջ այդ բարոյական հայը յայտնում է իր որդեգրին, թէ այլ ևս մի կոպէկ նրան ուղարկել չէ կարող: Անօգնական, թշուառ, հացի կարօտ օտարութեան մէջ մնացած, վհձակի կամքին անխիղճ կերպով մատնված, խեղճ երիտասարդը դիմում է Շվէյցարիայում ապրող միւս հայերին, հայ ուսանողներին: Իմ բարեկամս այնքան միջոց ունենալով, որ միայն իր գլուխն էր կարող պահել, համեստ ուսանողական կեանք վարելով, այնու ամենայնիւ վճռում է իր սուղ միջոցներից բաժին տալ խնդրատուին, թէև իրան համար անծանօթ հայրենակցին և, բացի սրանից, վստահանում է Խուր քաղաքի բնիկ շվէյցարացի ծանօթներին էլ պատմել եղելութիւնը: Եւ ինչ էք կարծում. մի քանի շաբաթվայ մէջ իր շվէյցարացի բարեկամների նեղ շրջանում բարեկամս կարողանում է մի, թէև համեստ, գումար ժողովել: Նրա փոքրաթիւ ծանօթներից ամեն մէկը անմիջապէս, իր կարողութեան չափ քիչ թէ շատ դրամ է տալիս յօգուտ հ ա յ չքաւոր ուսանողի: Երբ բարեկամս վճարելիս է լինում իր բնակարանի տիկնոջը իր սենեակի ամսական վարձը,—բարի կինը հրաժարվում է սենեակի մի ա մ ս վ ա յ վարձը նրանից ընդունելու և զգացված ձայնով ասում է բարեկամիս. «Geben sie das Geld ihrem armen Landsmann, der aus seiner weiten Heimat gekommen ist, um bei uns zu studieren» (Տուեցէք այդ փողը ձեր չքաւոր հայրենակցին, որ իր հեռու հայրենիքից է եկել մեզ մօտ ուսանելու համար):

(Կը շարունակվի)

չունենք տպագրել երեխաների յօդուածներ, և երկրորդ երեխէի Սպանդարեանի երեխէի թղթակիցը երբէք ոչինչ բան Բաշինջաղեանի մասին մեզ բերած էլ չէ: Եւ զարմանալի է. եթէ պարոնի աշխատակիցը կարողանար իր գլխով մտածել ու բան գրել պատկերահանդէսի մասին, ինչի պէտք է մեզ բերէր իր գրուածքը ու մեզ այդ բարերարութիւնն անէր և ոչ թէ հարստացնէր իր երեխէի գրչի արտադրութեամբ երեխէի թերթի հրաշալի էջերը:

—

Լոյս տեսաւ «Աղբիւր» ամսագրի նոյեմբերի, № 11 տետրակը և ուղարկվեցաւ բաժանորդներին: Տետրակի բովանդակութիւնն այս է: Ժաննօ և Կօլէն (Վօլտէր). Օր. Սաթենիկ Շխեան.—Երկաթ և դարբին (ոտանաւոր). Վարդան.—Մի վարդի պատմութիւն, Գ. Զուբարեանց.—Աշուն (ոտանաւոր) Սրէնգ.—Պեխի-աղբիւր և Մնասենց կճով. Աւետիք Արասխանեանց.—Ալպեան որսորդ (ոտանաւոր) Մ. Աբեղեան.—Գիտութիւն. Խըրճուղներ (պրոֆ. Բօգդանօվ). Ա. Բաբախանեան.—Տեղագրական նամականի. Շաւիղ. Ն. Տէր-Աւետիքեանց.—Հետաքրքիր տեղեկութիւններ. Ժամացոյցի վերաբերմամբ մի գիւտ. Վելօսիպէդ. Թռիչք ջրի մէջ.—Այլ և այլք. Կատուի վրէժխնդրութիւնը. Ուղտի պատասխանը.—Զուարճալիք. Հանելուկներ. Առածներ. Ձայն հնչեցի. Նօտաներ. Շուտասելուկ. Նախընթաց №-ի մէջ եղած հանելուկների և ըէբուսի բացատրութիւնը.—Յայտարարութիւններ. Բացի սրանից այդ տետրակի հետ հրատարակված է և երկրորդ բաժին, որի բովանդակութիւնն այս է: 1) Հինգերորդ տարի: 2) Ռուսահայերի և պարսկահայերի ժողովրդական կրթութեան ժամանակակից դրութիւնը: 3) Հետաքրքիր լուրեր: 4) Ուսուցչական ժողով Բելգիայում: 5) Հիպնօտիզմ մանկավարժութեան մէջ: 6) Նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանի պատկերահանդէսը: 7) Մահացուցակ: 8) Խառն լուրեր: Այդ տետրակի հետ ուղարկված է և մի պրէմիա, մի գեղեցիկ պատկեր: «Աղբիւրի» բաժանորդագրութիւնն առաջիկայ 1887 թւի համար արդէն բացված է:

—

Մեզ գրում են ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ հետևեալը: «Հայոց ծխական-հոգևոր դպրոցները բացվել են ամեն տեղ, միայն հռչակաւոր Վաղարշապատն է որ իր անտարբերութեան շնորհով դեռ ևս մնում է առանց դպրոցի, Վաղարշապատը, որ իր մէջ հազար ծուխ է պարունակում:»

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են: «Թէ ո՛րքան աղէտ է դեռ ևս մեր ժողովուրդը, կարող էք եզրակացնել հետևեալից: Քաղաքումս յայտնվել է մի մարդ որ կախարդական թղթեր է ծախում այն մարդկանց, որոնք մի որ և է բան կորցրել են: Այն մարդը որ մի որ և է բան կորցրել է, առնում է փողով այդ տեսակ կախարդական թուղթ և դնում է քնելուց առաջ իր բարձի տակ: Քնելու ժամանակ, կախարդի խօսքով, քնողը պէտք է անպատճառ երազում տեսնէ այն մարդու դէմքը, որ գողացել է կամ գտել է կորցրած իրը: Եւ այդ կախարդական թղթերը ժողովուրդն առնում է և փող է վճարում խաբեբային: Պատմում են մինչև անգամ մի ծիծաղելի անցքի մասին, որ իբր թէ պատահել է նորերումս մեր քաղաքում: Մի մարդ որ կորցրած է լինում մի թաշկինակ, դիմում է կախարդին, որ և ծախում է նրան իր կախարդական թղթերից մինը: Սա դընում է գիշեր ժամանակ իր առած թուղթը իր բարձի տակ և երազում տեսնում է նոյն իսկ թուղթ ծախող կախարդի դէմքը: Առաւօտ զարթնելով նա շտապում է կախարդի մօտ և պատմում է նրան իր երազը,—և ահա կախարդը իր կախարդութեան հեղինակութեանը չը վնասելու համար, խոստանում է վերադարձնել կորցրած թաշկինակը:»

—

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ շարունակվում են չորային ցուրտ եղանակները: Ասում են որ քաղաքումս բաւական տարածված են մանուկների մէջ այլ և այլ հիւանդութիւններ, ինչպէս օրինակ բկացաւը: Այդ ցաւից մեռնողներն էլ կան մանուկների մէջ:

—

Յիշեցնում ենք ԹԻՖԼԻՍԻ հասարակութեանը որ վաղը, կիրակի, կայանալու է Թիֆլիսի ժողովարանի (հայոց կլուբի) դահլիճում մի պարահանդէս բարեգործական նպատակով, այն է յօգուտ Կովկասեան չքաւոր ուսանողների: Պարահանդէսի կարգադրիչը տիկին Վ. Փ. Եսայեանն է:

—

Վաղը առաւօտեան, կիրակի, նոյեմբերի 23-ին, նշանակված են ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայի շինութեան մէջ քաղաքիս ձայնաւորների երրորդ կարգի ընտրութիւնները առաջիկայ 1887—1890 թ. քառամեակի համար: Ցանկալի է որ երրորդ կարգի ընտրողները դուրս կուսակցութիւնների ազդեցութիւնից ազատ մնային և անկախ ու գիտակցական կերպով ընտրէին 24 հոգի ձայնաւորներ այն անձինքներից, որոնց իրանք կը ցանկանան:

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են որ անցեալ, հոկտեմբեր ամսին Թիֆլիսի նահանգի ժողովրդական ուսումնարանների դիրեկտօր պ. Դարսկի եկաւ Թէլաւ և այցելեց նոյնպէս հայոց ծխական երկսեռ դպրոցները: Դարսկի հարցրեց աշակերտներին գլխաւորապէս ռուսաց լեզուից և մի քանի նկատողութիւններ արաւ վարժապետներին:

—

Մեզ գրում են ԹԷԼԱՒԻՑ հետևեալը: «Մեր քաղաքի հայոց եկեղեցական-ծխական ուսումնարաններ երկսեռ են՝ տղայոց և օրիորդաց, որոնցից առաջինում սովորում են 60 աշակերտ, իսկ երկրորդում 80 աշակերտուհի: Երկու ուսումնարաններն էլ ունեն մի հոգաբարձութիւն և մի և նոյն ուսուցչական խումբ: Հոգաբարձուներն են՝ նախագահ, գործակալ Գէորգ աւագ քահանայ Տէր-Սարգսեան և անդամներ՝ Գասպար Մզղսեան, Բաղդասար Բաղդօյեան, Եգոր Տէր-Սարգսեան և Միքայել Թամթուեան: Սրանց գործունէութեան մասին կարելի կը լինի որոշ կերպով մի բան ասել, երբ օրիորդաց դպրոցի երկրորդ յարկի շինութեան գործը իրագործված կը տեսնենք: Ուսումնարանները մինչև եկող ուսումնական տարին միդասեան են, ուր, համաձայն հաստատված պրօգրամայի, աւանդվում են բոլոր առարկաները: Ուսուցչական փոքրիկ խումբը կազմված է հինգ հոգուց՝ 1) կրօնից և երգեցողութիւնից Հ. Տէր-Սահակեան, 2) հայոց լեզուից հրաւիրված է նախկին ուսուցիչ Ն. Ապրիլեան, 3) ռուսաց լեզուից և թւաբանութիւնից Գ. Խալաթեան և երկու հին վարժուհիներ՝ օրիորդ Մ. Ղուկասեան և օրիորդ Կ. Ղուկասեան, որոնցից առաջինը ուսուցանում է գծագրութիւնն ու ձեռագործը, իսկ երկրորդը վերակացուհու պաշտօն է վարում: Ուսումնարանները օրհնվել են սեպտեմբերի 1-ին: իսկ 2-ից սկսվել է կանոնաւոր դասատուութիւնը, որ և անխափան շարունակվում է մինչև օրս:»

—

Հիւսիսային Կովկասի ՄԱՅԿՕՊ քաղաքից մեզ գրում են հետևեալը: «Իւրաքանչիւրիս էլ, կարծեմ, յայտնի է հայերիս ցիր ու ցան դրութիւնը. Նրանք աշխարհիս մի ծայրից միւս ծայրին են տարածված և ահա հիւսիսային Կովկասի խուլ քաղաքներից մինն, Մայկօպն էլ բացառութիւն չէ կազմում այդ կողմից, ուր 30—35 հայ գերդաստան կայ և մի քանի տասնեակ հայեր էլ առանց գերդաստանի: Նրանք եկած են այստեղ ամեն կողմերից և զանազան ժամանակներ, այլ և այլ պատահմունքների պատճառով: Այստեղ կը հանդիպէք հայերին Երևանի նահանգից, կը տեսնէք Հին-Նախիջևանցիներին, Նոր-Նախիջևանցիներին, Ղարաբաղից, Թէլաւից, Ախալցխից, Թիֆլիսից, Ստավրօպօլից, Մօզդօկից, Ռօստօվից եկած հայերին, նոյնպէս Ռուսաստանի այլ և այլ քաղաքներից գաղթածներին, Պարսկաստանի մի քանի տեղերից և նոյն իսկ վերջին պատերազմից յետոյ Թիւրքաց-Հայաստանից գաղթածներին: Բոլորն էլ պարապում են առևտրով: Բայց սրանց բոլորին չեն կապում որ և է ընդհանուր բարոյական կապեր. Նրանք չունեն ոչինչ ընդհանրական գործ, բոլորին կապող որ և է հաստատութիւն: Ոչ թէ միայն չը կայ հայոց դպրոց, բայց նոյն իսկ չը կայ հայոց եկեղեցի: Իրանց հոգևոր պէտքերը կատարում են օտար եկեղեցիներում:»

—

ԹԻՖԼԻՍԻ թեմում մինչև այժմ բացված հայոց ուսումնարանների թիւը հասնում է երեսուն և չորսի:

—

ԹԱՒՐԻԶԻՑ ստացած մասնաւոր նամակներից իմանում ենք, որ այնտեղ, Ստեփան եպիսկոպոս Մխիթարեանի նախաձեռնութեամբ, մտադրութիւն կայ հիմնելու մի տպարան:

—

Ամսիս 20-ին նշանակված «Կոյր» դրամայի հայերէն ներկայացումը յետաձգվեցաւ: Նոյնը ներկայացումը կը տրուի երկուշաբթի: Նոյեմբերի 24-ին:

—

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լօրդ Սալըսբըրին ուղարկեց Իրլանդիայի ոստիկանութեանը գաղտնի շրջաբերական, որով պահանջում է տեղեկութիւն տալ, թէ ինչ ազդեցութիւն ունեցաւ Պարնելլի հողային միութիւնը կապալառուների վրա, և ինչ յարաբերութիւն կայ գիւղացիների և իրլանդական ազգային միութեան մէջ: Լրագիրները բողոքում են այդ լրտեսութեան դէմ:

—Պօլսից գրում են, որ Թիւրքաց ներքին գործերի մինիստրութիւնը արգելեց յունաց լրագիրների մուտքը դէպի Թիւրքաց պետութիւնը: Պօլսի յունաց դեսպանը բացատրութիւն պահանջեց Բ. Դռնից այդ կարգադրութեան մասին:

—Ֆրանսիական տարրական կրթութեան օրէնքը վրդովել է կաթօլիկութեան առաջնորդներին: Նոյեմբերի 5-ին Նանտում տեղի ունեցաւ կաթօլիկների ժողով: Նախագահը մի կատաղի ճառ խօսեց: Երեսուն և երեք եպիսկոպոսներ ստորագրեցին հետևեալ բողոքագիրն, որը գրուեցաւ հանրապետութեան նախագահ Գրէվիի հասցէին: —«Ֆրանսիական հոգևորականութիւնը, որը հաւատարիմ է Հռօմի կաթօլիկ եկեղեցուն, իր պարտքն է համարում բացարձակապէս և ամբողջ ոյժով բողոքել և դիմադրել անհաւատ տարրական կրթութեանը: Հոգևորականութիւնը յոյս ունի, որ այդ օրէնքը կը չափաւորվի, ի նկատի կառնվեն և կաթօլիկների շահերը. այդ յոյսը դրված է հանրապետութեան նախագահի իմաստութեան վրա:»

—Գահիրէյի հայոց «Յառաջադիմասէր ընկերութիւնը» հոկտեմբերի 30-ին ներկայացում է տուել տեղական թատրոնի մէջ, որից զուտ արդիւնք է մնացել 400 ռուբլի:

—«Times» լրագրին գրում են, որ բօլգարացի յայտնի գործիչ Ստօյանօվ ստացել է իշխան Ալէքսանդրից ի պատասխան իր շնորհաւորական հեռագրի, Սլիվնիցի ճակատամարտի տարեդարձի առիթով, հետևեալ հեռագիրը. «Անկեղծ կերպով շնորհակալ եմ. շատ ցաւում եմ, որ ստիպված եմ ձեզանից հեռու և միանակ տօնել Բօլգարիայի պատմութեան մէջ փառաւոր տեղ բռնող այդ օրը: Մոռացէք ինձ, բայց երբէք մի մոռանաք Սլիվնիցը:»

—Փարիզից գրում են, որ երկու Ֆրանսիացի յայտնի ճանապարհորդներ՝ Բօնվալօ և իր ընկերը ձերբակալվեցան Աւղանիստանում:

—Լօնդօնից հաղորդում են, որ նոյեմբերի 5-ին տեղի ունեցաւ սօցիալիստների մեծ միտինգը: Ներկայ էր մեծ բազմութիւն: Խօսվեցան բազմաթիւ ճառեր: Սալըսբըրիի տան առաջ ցոյցեր արեցին: Միտինգի ժամանակ մի պատգամաւորութիւն գնաց Սալըսբըրիի մօտ, որը նախօրօք յայտնել էր, որ ինքը այդ օրը տանը կը լինի: Բայց պատգամաւորութիւնը նրան տանը չը գտաւ և այդ պատճառով միտինգը յանդիմանութեան վճիռ կայացրեց ընդդէմ Սալըսբըրիի: Ոստիկանութիւնը կարողացաւ խառնակութիւնների առաջը առնել, և միտինգը ընդհանրապէս խաղաղ անցաւ:

—Բօլգարական գահի խնդիրը համարեա նոյն դրութեան մէջ է: Առաջարկվում են մի քանի կանդիդատներ,—բայց որոշ ոչինչ չէ վճռված: Բօլգարական կառավարութիւնը ընթանում է իր ուղղութեամբ: Պետութիւնները շարունակում են առաջվայ դիրքը պահպանել:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ցիւրիխում, նոյեմբերի 10-ին մեռաւ աշխարհահռչակ պատմաբան Յովհան Շեռ: Նա ծնվեցաւ 1817 թւին, հոկտեմբերի 3-ին, Վիւրտեմբերգում: 1849 թւին Շեռը ստիպվեցաւ Գերմանիայից փախչել Շվէյցարիա, որովհետև նա 1848 թւին ջերմեռանդ անդամ էր ռամկապետական կուսակցութեան և խառն էր Գերմանիայի մէջ երևացած յեղափոխական շարժումներին: Շեռը Ցիւրիխի բազմարուեստեան դպրոցում պատմութեան պրօֆէսօրի պաշտօնը ստանձնեց, և այդ պաշտօնը վարեց մինչև իր կեանքի վերջը: Նրա գլխաւոր գրուածները հետևեալներն են. «Ընդհանուր գրականութեան պատմութիւն», «Գերմանական գրականութեան պատմութիւն», «Անգլիական գրականութեան պատմութիւն», «Պատմութիւն գերմանացի կանանց», և «Շիլլեր և նրա ժամանակը:» Իսկ նրա հռչակաւոր գրուածքը, որով նա յայտնի է ամբողջ աշխարհին, այդ նրա «Ընդհանուր պատմութեան կատակերգութիւնն» է: Բացի վերոյիշեալ գրուածներից Շեռ՛ունի գրած բազմաթիւ ռօմաններ, լրագրական, պուբլիցիստական յօդուածներ և քաղաքական պամֆլէտներ (պարսաւագրեր): Շեռը մեռաւ մօտաւորապէս 70 տարեկան հասակում:

* * *

Ամերիկայում այժմ պատրաստում են էլէկտրական շարժիչ մեքենայ, որը աչքի կընկնի և իր մեծութեամբ:

* * *

Փարիզի միլլիօնատէր կանանցից մէկը, մի օր մի մօդային խանութում պատուիրեց մի տիկնիկ (խաղալիք), որը ուզում էր ընծայել իր փոքրիկ աղջկան, ծննդեան տօնի օրը: Մի քանի օրից յետոյ բերվեցաւ տիկնիկը և նրա շորերի հաշիւը, 760 ֆրանկ: Տիկինը իր բոլոր շորերով 760 ֆըրանկ նստեց:

* * *

Գերմանական գաւառական մի լրագրի խմբագիրը տպեց հետևեալ յայտարարութիւնը. «Քաղաքիս գինեվաճառներից մէկից ես գնեցի մի շիշ կարմիր գինի: Երբ տուն եկայ, ես հրամայեցի որ գինին ենթարկեն քիմիական վերլուծութեան. յայտնվեցաւ, որ գինու մէջ ամեն բան կայ, բացի խաղողի հիւթից: Եթէ ինձ խաբող գինեվաճառը 24 ժամվայ ընթացքում չը բերի մի շիշ իսկական գինու, ես կը հրատարակեմ նրա անունը և հասցէն:» Զանցաւ մի օր և քսան ու երեք գինեվաճառներ ուղարկեցին խմբագրին մի-մի շիշ ամենագեղեցիկ գինու:

* * *

Եապօնիայի կայսրուհին Բերլինում պատուիրեց իր համար մի մանեակ, որը արժէ 100,000 մարկ:

* * *

Նորերումս Աբիսինիայի թագաւորը մի առանձին դեսպանութեան ձեռքով Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահ Գրէվիին ընծայ ուղարկեց՝ երկու առիւծ և երեք վագր:

* * *

Ամերիկայում ենթադրում են դպրոցներում առանձին դասախօսութիւններ հիմնել այն երիտասարդների համար, որոնք ցանկութիւն ունեն իրանց նուիրել լրագրական գործին, և դասախօսել լրագրութեան մասին:

* * *

Գերմանիայում սօցիալիստների դէմ հրատարակած օրէնքից յետոյ սօցիալիստները ենթարկվում են խիստ պատասխանատուութեան: Նոյեմբերի 14-ին, պօլիցիական գործակալը գնում է մի սօցիալիստի բնակարանը, որը արդէն մի քանի ժամանակ առաջ բանտարկված է եղել, հրաւիրելու նրան դատարան: Երիտասարդը նկատելով գործակալի գալը, կարծում է թէ իրան նորից պէտք է բանտարկեն, իսկոյն բացարեց պատուհանը և իրան նետեց դուրս, յոյս ունենալով բռնել տան առաջ եղող ծառի ճիւղերից, բայց այդ չը յաջողվեցաւ, և երիտասարդը երրորդ յարկից ընկաւ մայթի վրա, և իսկոյն մեռաւ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 նոյեմբերի: Ինչպէս լսվում է, փոխադարձ հողային վարկի ընկերութիւնը և ազնուական բանկը միացնելու նախագիծը հանդիպում է ծանրակշիռ արգելքների: «Биржевыя Вѣдомости» լրագրին, իր վնասակար ուղղութեան համար, տուած է երկրորդ նախազգուշութիւնը: Երէկ Պետերբուրգ հասաւ գեներալ Կաուլբարս և նոյն օրը ուղևորվեցաւ Գատչինօ:

ԺՈՒՐԺԵՎՕ, 20 նոյեմբերի: Սօֆիայի կառավարիչները հրամանագրեցին գաւառական իշխանութիւններին համակրական ցոյցեր անել դէպի խնամակալութիւնը: Ցուցմունքը շարունակվում է: Երէկ Ռուշչուկում ապստամբութիւն էր սպասվում: Լուրեր են տարածվում, որ Արևելեան Ռումելիայում ապրող բօլգարական հրաժարեցրած սպաները կը տեղափոխվեն Ռուշչուկ և թշնամական ցոյցեր կանեն դէպի խնամակալութիւնը, բայց և այնպէս առ այժմ ամեն բան խաղաղ է: 1887 թւից, բօլգարական զօրքի թիւը կը մեծացնվի, իւրաքանչիւր գնդին մի բատալիօն աւելացնելով: Գերմանիայից այստեղ բերվեցան մեծ քանակութեամբ զէնքեր և պատերազմական նիւթեր:

ՕԴԵՍՍԱ, 20 նոյեմբերի: «Ռուսաց նաւագնացական ընկերութիւնը» նշանակեց «Կօնստանտին» նաւը յատուկ երթևեկութեան համար Օդեսսայի և Վառնայի մէջ, այնտեղից ուղևորներ բերելու: Բօլգարական պանդխտականները տեղափոխվում են ձրիաբար: Օդեսսայում բնակվող բօլգարական պանդխտականները ստացել են նամակներ, որոնցով յայտնվում է Ցանկովի ենթադրած ճանապարհորդութեան մասին դէպի Ռուսաստան՝ Օդեսսայի վրայով:

ՍՕՖԻԱ, 20 նոյեմբերի: Գրեկօվ, Ստօյլօվ և Կուլչեվ այսօր առաւօտեան ճանապարհ ընկան դէպի Բելգրադ, որտեղ նոքա կը մնան մի օր: Այստեղ կարծում են, որ Միլան թագաւորը կը ցանկանայ նոցա ընդունել:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Նոյեմբերի 20-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$22^3/_4$	պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	$193^1/_4$	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	240	սան.
Ոսկի — արժէ — —	8 ›	66 կ.
Մաքսային կուպօններ — . .	167 ›	25 ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	34 ›
Բորսային դիսկօնտներ — . .	5 և	$6^1/_2$% ›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	100 ›	25 ›
— — — — 2-րդ —	99 ›	62 ›
— — — — 3-րդ —	99 ›	50 ›
— — — — 4-րդ —	99 ›	— ›
— — — — 5-րդ —	99 ›	50 ›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	98 ›	75 ›
— — 2-րդ —	98 ›	75 ›
— — 3-րդ —	98 ›	87 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	239 ›	50 ›
— երկրորդ —	221 ›	— ›
$5^1/_2$% րէնտա	104 ›	— ›
Ոսկեայ րէնտա.	187 ›	50 ›
Նոր կօնսօլիդած փոխառութիւն. .	159 ›	— ›
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	163 ›	50 ›
$5^1/_2$% գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած. բանկի.	95 ›	50 ›
6% գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	101 ›	50 ›
— — Պօլտաւայի— —	101 ›	— ›
— — Պետ.Տօլսկ. — —	100 ›	62 ›
— — Կիեվի — —	100 ›	75 ›
— — Մոսկվայի — —	102 ›	— ›
— — Բեսարաբ. Տավր.—	100 ›	25 ›
— — Նիժ. Սամար. —	100 ›	75 ›
— — Վիլնայի —	101 ›	— ›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 ա.	97 ›	— ›
— —Քութայիսի-18 և 43 ա.	97 ›	— ›
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	561 ›	— ›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	263 ›	— ›
Րիբինսկ-Վօլօգօյի ընկ.	96 ›	25 ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	93 ›	25 ›
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	94 ›	— ›
Օդէսայի — — .	92 ›	75 ›
Նոր երկաթուղային րէնտա . . .	— ›	— ›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	86 ›	— ›
Պետական բանկի 6-դ հրատարակութեան տոմսերը	98 ›	37 ›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկակի. . .	98 ›	75 ›

Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Մարիամ Աստուրեան. Ձեր անունով «Մշակը» դադարեցրինք ուղարկել, որովհետև դուք մեզ չը տուեցիք ձեր նոր հասցէն, իսկ փոստը սկսեց մեզ վերադարձնել ձեր համարները Ս. Պետերբուրգից։ Այժմ, քանի որ ինքներդ հաղորդում էք ձեր նոր հասցէն, լրագիրը կուղարկվի ձեզ։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտնում է ընդհանուր գիտութեանը, որ նոյեմբերի 23-ին, կիրակի օր, ներկայ 1886 թւի, Երևանեան հրապարակի վրա գտնվող քաղաքային տան վերին յարկում, առաւօտեան 9 ժամին, կը կատարվեն երրորդ կարգի ՁԱՅՆԱՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, առաջիկայ 1887—1890 քառամեակի համար։ 3—3

Այս տարուայ օգոստոսի 1-ից բացուեցաւ Թիֆլիսում (Միքայէլեան կամուրջի վրա №№ 2 և 30)

„ՆՈՐ—ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ"

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ

«Նոր—Գրավաճառանոցում» վաճառվում են ամեն լեզուներով դասական և ընթերցանելի, անկազմ և կազմած գրքեր (հասարակ կազմ 15 կ. իսկ կաշէ կազմ 30 կ.)։

Դասական պիտոյքներ՝ տետրներ, քարէտախտակներ, քարտէզներ, մատիտներ, գրիչներ, գրչակոթեր, թանաքամաններ և այլն։ Տետրները և քարէտախտակները լինում են տողած և անտող։ Պատուիրողները մեծութեան և փոքրութեան հետ պէտք է որոշեն գծի տեսակները։

Գրավաճառանոցը ընդունում է ամենայն տեսակ գրքեր՝ կօմիսիայով վաճառելու համար։ Ամեն տեսակ լրագրի և յայտարարութիւնների ստորագրութիւն (թէ տեղական և թէ Ռուսաստանի), տպագրական և կազմարարական յանձնարարութիւններ և զանազան տեղեկութիւններ գրքերի և դասական պիտոյքների վերաբերութեամբ։

Պատուէրները կատարվում են շուտ և ամենայն ճշդութեամբ։ Թիֆլիսում տպած գրքերի և դասական պիտոյքների գումարով գնողներին զիջումն է լինում։

Ճանապարհածախսը գնողների վրա է։

Պատասխանի համար պէտք է 7 կոպէկանոց փոստի մարկա ուղարկել։

Օտար քաղաքներից դիմում են. Тифлисъ, «Новая Книжная Торговля», на Михайловскомъ мосту, №№ 29 и 30. 15—15

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES

PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ։

Հինգշաբթի, 27 նոյեմբերի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ DONNAI (ԴՕՆՆԱՅ) նաւապետ SIBILET (ՍԻԲԻԼԵ) դէպի Կ. Պօլիս և Զմիւռնիա և յարակցելով Եաֆա, Պօրտ-Սայիդ և Ալէքսանդրիա գնացող ընկերութեան շոգենաւերի հետ։

Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ԲԱԹՈՒՄ և ԲԱԳՈՒ պ. պ. ԲՈՒՐԽԱՐԴԻ և ԸՆԿ. իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑԻ։ 3—3

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

(N. PAQUET ET COM.)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 26-ին, ՄԵՆԳՐԷԼԻԱ (MINGRELIE) շոգենաւը, նաւապետ ԺԻԲՈՒԷՆ (GIBOIN) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ։ Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Բէնօին, նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 4—4

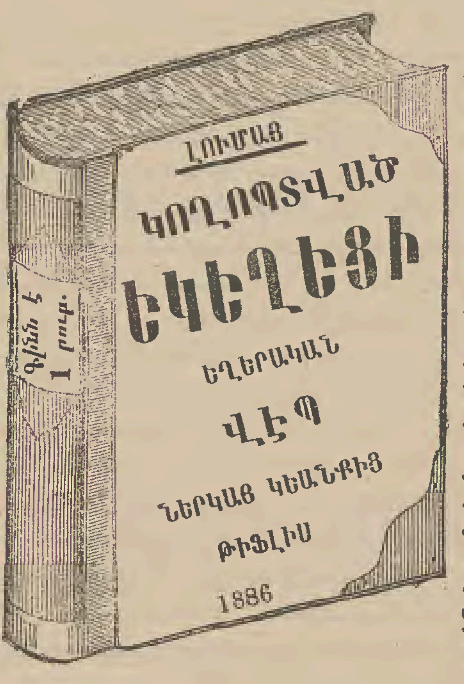

Թիֆլիսում վաճառվում է կենտրոնական գրավաճառանոցում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի այս հասցէով՝ Въ ТИФЛИСЪ, въ типографію канцеляріи Главноначальствующаго, Сергѣю Симоновичу Назарову. 14—15

ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ

ՉՐԿԱՆՔԻ ՋՈՀ

Դրամա 4 գործողութեամբ.

Վաճառւում են 80 կոպէկով Թիֆլիսի գրավաճառանոցները և Երևանում հեղինակը։ 6—10

ԿՕՖԷ ՄՕԿԿՕ

Ս. ՍԻՈՒ և ԸՆԿ.

(Ц. 4907) 36—50 (2)

„ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ"

(ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ)

Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա (Մղիվանիի տանը) որը այժմ դարձաւ սեփականութիւն

Վ. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

յայտնում է որ ստացել է մեծ ընտրութեամբ

ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԶԳԵՍՏՆԵՐ

Ներկայ ձմերային սեզօնի համար, որոնք կը վաճառվեն ԱՄԵՆԱԶԵՌՆՏՈՒ ԳՆԵՐՈՎ 4—5

Ց Ո Ւ Ց Ա Կ

Անուանց պ. պ. իրաւասուների ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ, որոնք այցելել են խորհրդարանի նիստերին՝ յընթացս առաջին կիսամեակի 1886 ամի։ Յընթացս առաջին կիսամեակի 1886 ամի նշանակված է եղել ընդամենը 21 նիստ։ Ցիշեալ նիստերին իւրաքանչիւր մի իրաւասու ներկայ է եղել.

ԻՐԱՒԱՍՈՒՆԵՐ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ	Քանի անգամ են եղել նիստերին յընթացս առաջին կիսոյ 1886 ամի.	ԻՐԱՒԱՍՈՒՆԵՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ	Քանի անգամ են եղել նիստերին յընթացս առաջին կիսոյ 1886 ամի.	ԻՐԱՒԱՍՈՒՆԵՐ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ	Քանի անգամ են եղել նիստերին յընթացս առաջին կիսոյ 1886 ամի.
1. Գեղամեանց Վասիլ (նաև քաղաքագլուխ) . .	13	1. Աբաս Կուլի խան Էրիվանսկի.	1	1. Մամադ-աղա Հաջի Ալի-օղլի	3
2. Գէորգեան Յովակիմ	13	2. Ամիրեանց Գրիգոր	10	2. Գէորգեան Յակոբջան	6
3. Խուդաբաշեանց Թովմաս . . . . , . .	9	3. Եսայեանց Թովմաս	1	3. Անտոնեան Գէորգ	3
4. Հաջի Մէյիդ Հասան Մաշադի Միր-բաբա-օղլի .	15	4. Փանախան Մաքինսկի	›	4. Պօղոսեան Պօղոս	3
5. Հաջի Ֆաթալի Մաշադի Ջաֆար-օղլի . . .	5	5. Ռուստամ-խան Աբաս Կուլի-խանով	4	5. Բաղլաչեանց Եազոր	10
6. Հաջի Աբդիլ Աղա Բէգ-օղլի	8	6. Տէր-Պօղոսեան Մատթէոս	11	7. Ղորղանեանց Ենովք	4
7. Հաջի Միրզա Հուսէյին-բէգ Միրզա Բաղր-բէգ-օղլի	1	7. Աբրահամեան Եազոր	1	8. Խուդաբաշեանց Արտեմ	3
8. Ալաքպէր Հաջի Մամէդ Բաղիր-օղլի . . , .	›	8. Բաղիր-խան Փաշահ-խանով	›	9. Հաջի Խալիլ Հաջի Ալասկէր-օղլի	1
9. Հաջի Իրզա Հաջի Ալասկեր-օղլի	›	9. Ապրիկեանց Առաքել	7	10. Ազիզեան Յարութիւն	›
10. Հաջի Հասան Հաջի Մամեդ Բաղիր-օղլի . .	2	10. Տէր-Սարգսեանց Մկրտիչ	16	11. Բունիաթեանց Գէորգ	4
11. Քեարբալայ Մամեդ Հաջի Աբդիլ Ալի-օղլի . .	10	11. Աւէտեան Խաչատուր	9	12. Մաշադի Ջաֆար Հաջի Բաջար-օղլի . . .	8
12. Մուստաֆա Աղա Բաբա-օղլի	2	12. Քեարբալայ Յուսէին Հաջի Իրզա-օղլի . . .	8	13. Յովհաննէսեանց Մկրտիչ	2
13. Իբրահիմ Աղա Շէյխ Ովլ Իսլամ-օղլի . . .	›	13. Տէր-Վարդանեանց Աշոտ . . , . . .	3	14. Տէր-Գէորգեանց Յարութիւն	2
14. Մէլիք Աղամալեանց Աղամալ.	›	14. Աբաս Կուլի-բէգ Հաջի-Բէգլինսկի . . .	1	15. Ալթունեանց Յակոփ-բէգ	›
15. Տէր-Յովակիմեան Աւետիս	11	15. Բահրամ-բէգ Մաքինսկի	9	16. Արշակունի Աղաջան.	5
16. Գասպարեան Գասպար	4	16. Աստուածատուրեան Սողոմոն	11	17. Ջանփոլադեանց Կարապետ	2
17. Բաբաջանեանց Վասակ.	›	17. Գէորգեան Զաքար	12	18. Տէր-Աւէտիսեանց Նազար	4
18. Անտոնեան Յովակիմ	6	18. Տէր-Զաքարեան Յովհաննէս	›	19. Ալի Հաջի-բէգ Հաջի Թաղի-օղլի	2
19. Մելիքեանց Նահապետ	7	19. Թեւոսեանց Աւետիս	4	20. Յովհաննէսեանց Յակոբ	16
20. Ապրիկեանց Երուանդ	1	20. Թայիրեանց Ներսէս.	›	21. Քարբալայ Յուսէյին Մաշադի Ջաֆար-օղլի .	5
21. Եղիազարեանց Ստեփան	›	21. Տէր-Յովհաննէսեանց Վլասիոս (նա է և անդամ քաղաքային վարչութեան) . .	19	22. Ղարադաշեանց Վանօ	9
22: Բահրամեանց Գրիգոր	9				

Дозволено цензурою, Тифлисъ 21 Ноября 1886 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская у. д. каз.